

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział I	
MONARCHIA PATRYMONIALNA	9
1. Powstanie państwa polskiego	9
1.1. Ustrój rodowo-plemienny i jego rozpad	9
1.2. Początki państwowości polskiej	10
1.3. Patrymonialny charakter państwa	10
2. Ustrój polityczny	11
2.1. Monarcha	11
2.2. Administracja państwa	13
2.2.1. Administracja centralna	13
2.2.2. Administracja terytorialna	14
2.2.3. Starosta	14
2.3. Organy współrzędzące	14
2.3.1. Rada monarsza	14
2.3.2. Wiece i zjazdy feudalne	15
3. Sądownictwo	15
3.1. Sądy państwowe	15
3.2. Sądy kościelne	16
3.3. Sądy prawa niemieckiego	16
3.3.1. Sądy miejskie	16
3.3.2. Apelacja (druga i trzecia instancja)	17
3.3.3. Sądy wiejskie	17
3.4. Sądy dominialne	18
4. Organizacja Kościoła	18
4.1. Chrzest Polski	18
4.2. Polska prowincja kościelna	18
4.3. Struktura wewnętrzna Kościoła	19
4.4. Stosunek Kościoła do władzy świeckiej	20
5. Ustrój społeczny	20
5.1. Rycerstwo	20
5.1.1. Kształtowanie się rycerstwa	20
5.1.2. Immunitety i inne przywileje	20

5.2. Duchowieństwo	21
5.3. Mieszczaństwo	22
5.3.1. Miasta przedlokacyjne	22
5.3.2. Lokacje miast	23
5.3.3. Ustrój miast	25
5.3.4. Ustrój społeczny	26
5.4. Chłopstwo	26
5.4.1. Uzależnianie ludności chłopskiej	26
5.4.2. Świadczenia chłopów	27
5.4.3. Kolonizacja na prawie polskim	27
5.4.4. Kolonizacja na prawie niemieckim	27

Rozdział II

MONARCHIA STANOWA (1320–1454)	29
1. Korona Królestwa Polskiego	29
2. Organizacja i prawa stanów	30
2.1. Szlachta	30
2.1.1. Podziały majątkowe szlachty	30
2.1.2. Zasada przynależności	30
2.1.3. Przywileje szlacheckie	31
2.2. Duchowieństwo	32
2.3. Mieszczaństwo	32
2.4. Chłopstwo	33
3. Ustrój polityczny	33
3.1. Władza królewska	33
3.2. Urzędy centralne	34
3.3. Urzędy lokalne	35
3.4. Kształtowanie się reprezentacji stanowej	36
3.5. Unia polsko-litewska	37
4. Sądownictwo	38
4.1. Sąd królewski	38
4.2. Sądy szlacheckie	38
5. Organizacja Kościoła	40
5.1. Kościół katolicki	40
5.2. Kościół prawosławny	40

Rozdział III

RZECZPOSPOLITA SZLACHECKA (1454–1764)	43
1. Charakterystyka ustroju państwa	43
2. Terytorium i ludność	44
3. Stany	45
3.1. Szlachta	45
3.1.1. Folwark i latyfundium	45
3.1.2. Pozycja prawna	45
3.2. Mieszczanie	46
3.2.1. Ograniczenie praw mieszczan	46
3.2.2. Organizacja władz miejskich	47
3.3. Chłopstwo	47

4. Kościół i duchowieństwo	48
4.1. Kościół rzymskokatolicki	48
4.2. Kościół prawosławny	48
4.3. Kościoły protestanckie	49
4.4. Wolność wyznania	49
4.5. Kontreformacja	50
5. Monarcha	51
5.1. Władza królewska	51
5.2. Elekcje	52
5.3. Pakta konwenta i artykuły henrykowskie	53
6. Sejm walny	53
6.1. Organizacja	53
6.2. Kompetencje	55
6.3. Obrady, głosowanie i uchwały	55
6.4. Senatorowie rezydenci	56
7. Sejmiki	57
8. Konfederacje i rokosze	58
9. Urzędy centralne i lokalne	58
10. Unie państwowe	59
10.1. Unia polsko-litewska w Lublinie (1569)	59
10.2. Unia Rzeczypospolitej z Saksonią	59
11. Sądownictwo	60
11.1. Sądy centralne	60
11.1.1. Sąd królewski	60
11.1.2. Trybunał Koronny i Litewski	60
11.1.3. Sąd sejmowy	61
11.1.4. Sąd asesorski	61
11.1.5. Sąd relacyjny	61
11.1.6. Sąd marszałkowski	61
11.1.7. Sąd referendarski	62
11.2. Pozostałe sądy	62
11.2.1. Sądy szlacheckie	62
11.2.2. Sądy duchowne	62
11.2.3. Sądy wiejskie	63

Rozdział IV

POCZĄTKI MONARCHII KONSTYTUCYJNEJ (1764-1795) 65

1. Reformy sejmu z lat 1764-1766	65
1.1. Reformy sejmowania	65
1.2. Komisje Skarbowa i Wojskowa	66
2. Reformy sejmu delegacyjnego z lat 1767-1768	67
3. Reformy sejmu delegacyjnego z lat 1773-1776	68
3.1. Rada Nieustająca	68
3.2. Komisja Edukacji Narodowej	69
4. Reformy Sejmu Czteroletniego	70
4.1. Stronnictwa	70
4.2. Przygotowanie i uchwalenie Konstytucji 3 maja	71
4.3. Ustrój społeczny	72

4.4. Ustrój polityczny	73
4.4.1. Zasady ustrojowe	73
4.4.2. Władza ustawodawcza. Sejm i sejmiki	74
4.4.3. Władza wykonawcza. Król, Straż Praw, komisje wielkie i porządkowe	75
4.4.4. Ustrój miast	76
4.4.5. Sądownictwo	77
5. Konfederacja targowicka (1792) i grodzieńska (1793)	78
6. Insurekcja kościuszkowska (1794)	80
6.1. Władze powstania	80
6.2. Reformy chłopskie	81
6.3. Sądownictwo	81
7. Rozbiory. Terytoria i ludność	81

Rozdział V

ZIEMIE POLSKIE W PIERWSZYM OKRESIE ZABORÓW (1794–1807/9)

1. Zabór rosyjski	83
1.1. Ustrój społeczny	83
1.2. Organizacja władz	84
1.3. Sądownictwo	84
2. Zabór pruski	84
2.1. Ustrój społeczny	84
2.2. Ustrój administracyjny	85
2.3. Sądownictwo	86
3. Zabór austriacki	86
3.1. Ustrój społeczny	86
3.2. Ustrój polityczny	87
3.3. Sądownictwo	88

Rozdział VI

NAPOLEOŃSKIE WOLNE MIASTO GDAŃSK (1807–1813)

1. Utworzenie i likwidacja Wolnego Miasta Gdańska	91
2. Ustrój polityczny	92
2.1. Zasady ustrojowe i projekty konstytucji	92
2.2. Urząd gubernatora i podległe mu agendy	93
2.3. Administracja centralna	93
2.4. Administracja lokalna	94
3. Sądownictwo	95

Rozdział VII

KSIĘSTWO WARSZAWSKIE (1807–1815)

1. Utworzenie, rozwój terytorialny i likwidacja Księstwa Warszawskiego	97
2. Ustrój polityczny	98
2.1. Konstytucja	98
2.2. Monarcha	98
2.3. Sejm	99
2.4. Rada Stanu	100
2.5. Ministrowie i Rada Ministrów	100
2.6. Administracja terytorialna i samorząd	101

3. Ustrój społeczny	102
4. Sądownictwo	103
4.1. Zasady organizacji	103
4.2. Sądownictwo cywilne	104
4.3. Sądownictwo karne	104
4.4. Sąd kasacyjny	105

Rozdział VIII

KRÓLESTWO POLSKIE (1815–1915)	107
1. Powstanie Królestwa Polskiego i jego konstytucja	107
2. Ustrój polityczny	108
2.1. Król	108
2.2. Namieśnik	109
2.3. Rada Stanu (Zgromadzenie Ogólne i Rada Administracyjna)	110
2.4. Komisje rządowe	111
2.5. Sejm	112
2.6. Administracja terytorialna, Samorząd	114
3. Ustrój społeczny. Ograniczenia praw i wolności obywatelskich	116
4. Sądownictwo	118

Rozdział IX

ZABÓR PRUSKI (1815–1914)	121
1. Status prawny Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Odrębności ustrojowe	121
2. Organizacja administracji	123
2.1. Podział administracyjny	123
2.1.1. Prowincja	123
2.1.2. Obwód rejencyjny	123
2.1.3. Powiaty i gminy	123
2.2. Samorząd terytorialny	124
2.2.1. Samorząd prowincjonalny	124
2.2.2. Samorząd powiatowy	124
2.2.3. Samorząd gmin miejskich	125
2.2.4. Samorząd gmin wiejskich	125
3. Ustrój społeczny	125
3.1. Zmiany w położeniu prawnym stanów	125
3.2. Ograniczenia praw i wolności obywatelskich ludności polskiej	127
4. Sądownictwo	127
4.1. Sądownictwo powszechne	127
4.2. Sądownictwo administracyjne	128

Rozdział X

WOLNE MIASTO KRAKÓW (1815–1846)	129
1. Powstanie i upadek Rzeczypospolitej Krakowskiej	129
2. Ustrój polityczny	130
2.1. Władze naczelne	130
2.2. Administracja terytorialna	131
3. Ustrój społeczny	131
4. Sądownictwo	132

Rozdział XI

ZABÓR AUSTRIACKI (1809–1914)	135
1. Ustrój Galicji w latach 1809-1861	135
2. Autonomia Galicji (od 1861). Ustrój polityczny	136
2.1. Władze krajowe	136
2.2. Samorząd terytorialny	137
2.3. Władze rządowe	138
2.4. Administracja szkolnictwa	139
3. Sądownictwo	139

Rozdział XII

ZIEMIE POLSKIE W LATACH PIERWSZEJ WOJNY ŚWIATOWEJ	141
1. Orientacje polityczne	141
2. Polityka mocarstw wobec sprawy polskiej	143
2.1. Stosunek państw centralnych do sprawy polskiej	143
2.2. Kwestia polska w polityce Rosji carskiej, rewolucji lutowej i październikowej	145
2.3. Rozwiązanie sprawy polskiej przez mocarstwa zachodnie	145

Rozdział XIII

II RZECZPOSPOLITA 1918–1939)	147
1. Ustrój polityczny w latach 1918-1921	147
1.1. Utworzenie centralnego ośrodka władzy państwowej	147
1.2. Mała konstytucja (20 lutego 1919)	149
1.3. Ukształtowanie granic państwa	150
2. Ustrój polityczny w latach 1921-1926	152
2.1. Konstytucja marcowa (17 marca 1921)	152
2.1.1. Geneza, struktura i zasady konstytucji	152
2.1.2. Władza ustawodawcza	152
2.1.3. Władza wykonawcza	153
2.1.4. Prawa i obowiązki obywatelskie	154
2.2. Funkcjonowanie systemu politycznego	155
3. Ustrój polityczny w latach 1926-1935	156
4. Ustrój polityczny w latach 1935-1939	158
4.1. Konstytucja kwietniowa (23 kwietnia 1935 r.)	158
4.1.1. Geneza, struktura i zasady konstytucji	158
4.1.2. Prezydent	159
4.1.3. Rada Ministrów	160
4.1.4. Władza ustawodawcza	160
4.1.5. Prawa i obowiązki obywatelskie	161
4.2. Funkcjonowanie systemu	161
5. Administracja II Rzeczypospolitej	162
5.1. Administracja centralna	162
5.2. Administracja ogólna (zespólna)	162
5.3. Administracja specjalna (nie zespólna)	164
5.4. Samorząd	165
5.4.1. Samorząd terytorialny	165
5.4.2. Samorząd gospodarczy i zawodowy	166
5.5. Sądownictwo administracyjne	166

6. Organizacja wymiaru sprawiedliwości	167
6.1. Zasady przewodnie sądownictwa	167
6.2. Sądy powszechne	168
6.3. Sądy szczególne	168
6.4. Inne organy wymiaru sprawiedliwości	169

Rozdział XIV

WERSALSKIE WOLNE MIASTO GDAŃSK (1920–1939)	171
1. Geneza, terytorium i ludność	171
2. Ustrój polityczny Wolnego Miasta Gdańska	172
2.1. Konstytucja	172
2.2. Władza ustawodawcza. Zgromadzenie Ludowe	172
2.3. Władza wykonawcza. Senat	173
3. Sądownictwo	173
4. Prawa Polski w Wolnym Mieście Gdańsku	174
5. Uprawnienia Ligi Narodów i jej Wysokiego Komisarza	175

Rozdział XV

USTRÓJ PAŃSTWA POLSKIEGO W OKRESIE II WOJNY ŚWIATOWEJ

(1939–1945)	177
1. Ustrój ziem okupowanych	177
1.1. Układ Ribbentrop-Mołotow i jego konsekwencje	177
1.2. Ziemie polskie pod okupacją niemiecką	178
1.2.1. Ziemie włączone do Rzeszy	178
1.2.2. Generalne Gubernatorstwo	179
1.3. Ziemie polskie pod okupacją radziecką (do 1941)	180
1.4. Organizacja sądownictwa państw okupacyjnych	181
1.4.1. Sądownictwo na ziemiach wcielonych do Rzeszy	181
1.4.2. Sądownictwo w Generalnym Gubernatorstwie	182
1.4.3. Sądownictwo na ziemiach anektowanych przez ZSRR	182
2. Władze polskie na emigracji	182
3. Polskie Państwo Podziemne	184

Rozdział XVI

POLSKA LUDOWA (1944–1952)	189
1. Ustrój polityczny w okresie przejmowania władzy przez komunistów (1944–1947)	189
1.1. Budowa komunistycznego ośrodka władzy	189
1.2. Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego (PKWN)	190
1.3. Rząd Tymczasowy (RT) i Rząd Tymczasowy Jedności Narodowej (RTJN)	192
1.4. Referendum ludowe (1946)	193
1.5. Wybory do Sejmu Ustawodawczego (1947)	193
1.6. Granice, terytorium i ludność	194
2. Ustrój polityczny małej konstytucji (19 lutego 1947)	194
2.1. Uchwalenie małej konstytucji	194
2.2. Sejm Ustawodawczy	195
2.3. Prezydent RP	195
2.4. Rada Państwa	196
2.5. Rada Ministrów	196

2.6. Administracja terytorialna	196
2.7. Wymiar sprawiedliwości	197
2.8. Prawa i obowiązki obywateli	197

Rozdział XVII

POLSKA RZECZPOSPOLITA LUDOWA (1952–1989) 199

1. Konstytucja z 22 lipca 1952 r., jej zmiany i zasady	199
2. Naczelne organy władzy państwowej	201
2.1. Sejm	201
2.2. Rada Państwa	202
3. Najwyższa Izba Kontroli (NIK)	202
4. Naczelne organy administracji państwowej. Rada Ministrów	203
5. Terenowe organy władzy i administracji państwowej	204
6. Wymiar sprawiedliwości	206
6.1. Sądownictwo	206
6.1.1. Sądy powszechne	206
6.1.2. Sądy szczególne	207
6.1.3. Sądy społeczne	208
6.2. Inne organy wymiaru sprawiedliwości	208
7. Prawa, wolności i obowiązki obywatelskie	209

Tabele	211
-------------------------	------------

Władcy państwa polskiego	225
---	------------

Sejmy, prezydenci i rządy II Rzeczypospolitej	227
--	------------

Wskazówki bibliograficzne	229
--	------------

Spis treści	231
------------------------------	------------